Euregio Transfer

Euregio Transfer

De Lerende Euregio

De Lerende Euregio

Geschiedenis, activiteiten en toekomstperspectieven van een Nederlands-Duits kennisnetwerk beroepsonderwijs en arbeidsmarkt

Tekst: Gerd Busse
Foto's: Renie Hesseling
Vertaling: Jan Bert Kanon

Nijmegen, juni 2007

ROC Nijmegen

Inhoudsopgave

Voorwoord **3**

1.Inleiding **5**

2.Het werkgebied: de Euregio's Rijn-Waal en rijn-maas-noord **8**
De Euregio Rijn-Waal 8
De euregio rijn-maas-noord 8
Toekomstperspectieven: de 'European Region of Power' 9

3.De Lerende Euregio **11**
Het concept van de Lerende Euregio 11

4.Leervelden **13**
Leerveld 1: grensoverschrijdende kennis 13
Het internetplatform www.lernende-euregio.com 13
Grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit 13
Behoefte aan vreemde-talenkennis bij bedrijven in het grensgebied 15
Euregionale arbeidsmarktmonitor 16
EuregioTransfer 18
Leerveld 2: grensoverschrijdende uitwisseling van ervaringen 20
Ontmoeting van Nederlandse en Duitse schooldirecteuren bij ThyssenKrupp in Duisburg 20
Workshop 'Grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit in de metaalbranche' 22
Workshop 'Grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit in de gezondheidszorg' 23
Conferentie 'Leren, werken en ondernemen zonder grenzen' 24
Projectbeurzen: ontmoeting tussen beroepsopleidingen in het grensgebied 25
Bijeenkomst 'Stap voor stap – Hand in Hand' 26
Bijeenkomst van experts over de acceptatie van MBO-diploma's op de Duitse arbeidsmarkt 27
Leerveld 3: grensoverschrijdende ontmoetingen 28
IBER – Een aanbod voor grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden tussen scholen 29
Leerveld 4: grensoverschrijdende opleidingen 30
Bouwstenen voor de Euregionale economie 31
EAB - Europäische Ausbildungsplatzbörse (Euregionale beurs voor opleidingsplaatsen) 32

5.Perspectieven **34**

Voorwoord

Toen de *Lerende Euregio* in december 1999 het levenslicht zag, had waarschijnlijk niemand durven dromen dat dit grensoverschrijdende samenwerkingsnetwerk nog eens zou uitgroeien tot een van de voorbeeldprojecten op het gebied van beroepsonderwijs en arbeidsmarktpolitiek in het Nederlands-Duitse grensgebied. Vanaf de oprichting hebben veel scholen, bedrijven, arbeidsbureaus, verenigingen, instellingen en personen aan weerszijden van de grens deelgenomen aan projecten en bijeenkomsten van de *Lerende Euregio*.

Deze brochure biedt een, zij het niet volledig, overzicht van de talloze activiteiten die in de Euregio's Rijn-Waal en rijn-maas-noord onder de noemer van de *Lerende Euregio* hebben plaatsgevonden. Ook al wordt hier slechts een deel van het verhaal belicht, één ding komt duidelijk naar voren: in onze, door een landsgrens gescheiden regio sluimeren onvermoede mogelijkheden, die altijd het best tot hun recht komen op het moment dat mensen aan beide kanten van de grens zich verenigen en zich gezamenlijk achter een idee zetten of een probleem oplossen.

Samen zijn we sterker – dat is misschien de belangrijkste conclusie die je uit de werkzaamheden van de *Lerende Euregio* tot nu toe kunt trekken en het is tegelijk de belangrijkste reden dat het initiatief tegenwoordig, acht jaar na dato, niets van zijn dynamiek en daadkracht heeft verloren. Dat dat zo is heeft zonder meer te maken met de royale financiële en praktische steun van de Euregio's Rijn-Waal en rijn-maas-noord, waardoor het gros van de hieronder genoemde activiteiten feitelijk pas mogelijk werd. Maar in eerste instantie waren het de partners van het samenwerkingsnetwerk, Duitsers en Nederlanders, die de *Lerende Euregio* tot een succes hebben gemaakt. Voor hen is daarom de innovatieprijs van de Ministeries van Economische Zaken en Onderwijs bedoeld, die op 24 mei 2007 in Den Haag aan de *Lerende Euregio* werd verleend. Ik dank alle betrokkenen voor hun grote inzet voor de *Lerende Euregio*, waarmee zij een belangrijke bijdrage aan het naar elkaar toegroeien van onze grensregio hebben geleverd.

Nijmegen, 5 juli 2007
Hans Schutte
Voorzitter van de Raad van Bestuur van ROC Nijmegen

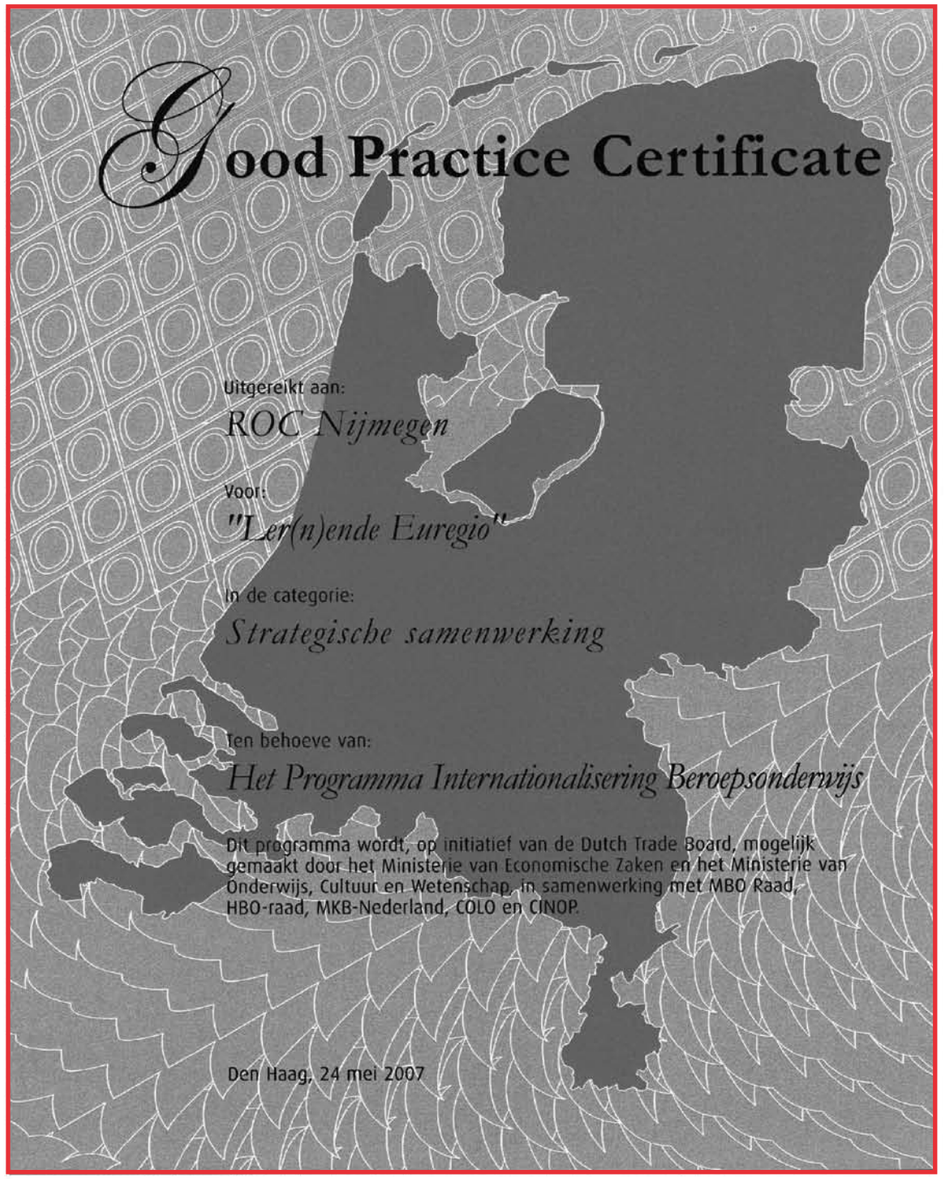

ONDERWIJS CULTUUR WETENSCHAP

EVD internationaal ondernemen en samenwerken

Ministerie van Economische Zaken

1. Inleiding

In de Euregio Rijn-Waal bestaat vanaf de jaren tachtig een grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van beroepsopleidingen. Scholen aan weerszijden van de grens gaan een partnerschap aan, wisselen leerlingen en leerkrachten uit, organiseren stages in bedrijven in het buurland of werken aan gemeenschappelijke projecten. Jarenlang betrof deze samenwerking echter vooral specifieke punten en werd ze in sterke mate bepaald door de inzet van de individuele, meestal tweetalige leraren of schooldirecteuren uit het grensgebied, voor wie het persoonlijk belangrijk was collega's en leerlingen met het buurland in contact te brengen.

Dat veranderde ingrijpend met de voltooiing van de Europese binnenmarkt en het daarmee gepaard gaande verdwijnen van de binnengrenzen van de EU begin jaren negentig – plotseling was er sprake van een potentieel grensoverschrijdende economische ruimte en arbeidsmarkt. Als gevolg daarvan nam het aantal Duits-Nederlandse ontmoetingen in het grensgebied aanzienlijk toe. Bedrijven ontdekten steeds vaker de kansen die in het buurland lagen, en het aantal forenzen dat aan de andere kant van de grens werk vond nam gestaag toe. Ook de contacten tussen arbeidsbureaus, bedrijven en scholen aan weerszijden van de grens namen toe, zowel in omvang als intensiteit, en kregen – bijvoorbeeld met de oprichting van het EURES-netwerk door arbeidsmarktactoren in de Euregio Rijn-Waal en rijn-maas-noord in 1995 – een steeds structureler karakter.

Met de toename van de activiteiten nam niet alleen het belang van de beroepsopleiding in de Euregio toe – als een bemiddelende instantie tussen arbeidsmarkt en onderneming – maar ook het besef dat het effect voor de grensregio alleen duurzaam zou zijn als er een infrastructuur is die dergelijke activiteiten ondersteunt, bundelt en systematisch voor de verdere Euregionale ontwikkeling benut. In dit verband dient zich een reeks vragen aan: Welk soort informatie hebben bedrijven, arbeidsmarktactoren en scholen nodig om hun ideeën en initiatieven in de richting van een grensoverschrijdende economische en werkgelegenheidsruimte te ondersteunen? Hoe kun je de activiteiten van de diverse actoren en projecten zinvol met elkaar verbinden? Op welke gebieden en bij welke actoren bestaat een speciale behoefte aan een grensoverschrijdende uitwisseling van ervaringen, en hoe kun je een dergelijke uitwisseling zodanig organiseren dat daaruit een 'draagkrachtig' (en idealiter zelfs dragend) netwerk ontstaat? Hoe kun je grensoverschrijdende ontmoetingen tussen beroepsopleidingen in de grensregio op een solide financiële basis funderen? En ten slotte: hoe kom je dichter bij het doel om gemeenschappelijke, 'Euregionale' opleidingen te beginnen?

Tegen de achtergrond van deze vragen ontstond bij de Euregio Rijn-Waal eind jaren negentig het idee om projecten die betrekking hebben op de ontwikkeling van de Euregionale arbeidsmarkt heel gericht onder de noemer van een gezamenlijke filosofie te plaatsen. Dat resulteerde in 1999, naar analogie van het concept van de 'lerende regio', in de *Lerende Euregio*.

Ler(n)ende Euregio

Het logo van de Lerende Euregio

De *Lerende Euregio* kon zich in de loop der jaren ontwikkelen tot een vast kenmerk in het landschap van de beroepsopleidingen van de grensregio en haar werk steeds verder uitbreiden – niet alleen in inhoudelijk maar ook in geografisch opzicht: de projecten die onder het label *Lerende Euregio* functioneren hebben niet meer uitsluitend betrekking op de Euregio Rijn-Waal, maar bestrijken tevens het gebied van de euregio rijn-maas-noord. Sinds kort wordt er serieus over nagedacht de mogelijkheden van de *Lerende Euregio* ook naar de overige Duits-Nederlandse Euregio's uit te breiden en ze systematisch in de verdere ontwikkeling van het concept in te bedden. Thematisch heeft de *Lerende Euregio* zich met name op vier actie- resp. 'leer'-velden geconcentreerd:

1. de verbetering van de informatiebasis inzake Duits-Nederlandse opleidings- en arbeidsmarktthema's,
2. de stimulering van een grensoverschrijdende uitwisseling van ervaringen,
3. de ondersteuning van grensoverschrijdende ontmoetingen en
4. het zoeken van mogelijkheden om gemeenschappelijke, Euregionale beroepsopleidingen te realiseren.

Inmiddels heeft een groot aantal onderzoeks-, ontwikkelings- en uitwisselingsprojecten onder het dak van de *Lerende Euregio* plaatsgevonden, zodat het langzamerhand tijd is conclusies te trekken. Hieronder worden daarom – na een beknopte beschrijving van de regio waar het om draait en de ontstaansgeschiedenis van de *Lerende Euregio* – enkele van deze projecten in relatie met de hierboven geschetste 'leervelden' voorgesteld en wordt een poging gedaan een perspectief voor de komende jaren te schetsen.

Dat de *Lerende Euregio* een succes kon worden in de Euregio's Rijn-Waal en rijn-maas-noord dankt ze aan een groot aantal vertegenwoordigers van het beroepsonderwijs, van bedrijven, arbeidsbureaus, onderzoeksinstituten, adviesbureaus, Kamers en vakbonden, die telkens weer met nieuwe ideeën en grote inzet het werk van de initiatiefgroep hebben gestimuleerd. Speciale dank is ze echter verschuldigd aan een organisatie, zonder wier daadkrachtige steun de *Lerende Euregio*, althans in de huidige vorm, niet zou bestaan: het ROC Nijmegen, dat vanaf het eerste begin de ontwikkeling van het concept en de ondersteuning ervan heeft begeleid.

Voor geïnteresseerde Duitse jongeren: open dag op het ROC Nijmegen

2. Het werkgebied: de Euregio's Rijn-Waal en rijn-maas-noord

De Euregio Rijn-Waal

De Euregio Rijn-Waal werd in 1973 opgericht. Het werkgebied van de Euregio ligt in het grensgebied rond Rijn, Waal en Maas en omvat de districten *(Kreise)* Kleve (noordelijk deel) en Wesel, de stad Duisburg en de regio's Arnhem-Nijmegen, Rivierengebied, Achterhoek, Zuidwest-Veluwe, Noord-Limburg en Noordoost-Brabant. In het noorden grenst de Euregio Rijn-Waal aan de EUREGIO (gevestigd in Gronau), in het zuiden aan de euregio rijn-maas-noord, die ze voor een deel overlapt. In de Euregio Rijn-Waal wonen zo'n 2,7 miljoen mensen op een oppervlak van 5.750 km². De grootste steden zijn Duisburg met 500.000 inwoners, Nijmegen met 156.000 inwoners en Arnhem met 140.000 inwoners.

Doelstelling

Vlak bij de grens zijn de verschillen tussen Duitsland en Nederland duidelijk zichtbaar. Het gaat daarbij om verschillen op het gebied van wetgeving, het onderwijssysteem, belastingen en niet in de laatste plaats de taal en cultuur. De Euregio Rijn-Waal zet zich er door haar werk voor in dat deze verschillen geen belemmering meer vormen voor de praktische samenwerking tussen de beide buurlanden. Ten slotte mogen de binnengrenzen van Europa de ontwikkeling van de Europese integratie niet langer in de weg staan. De Euregio Rijn-Waal staat daarom voor 'grenzeloze samenwerking'.

(uit het Jaarverslag 2005 van de Euregio Rijn-Waal)

De Euregio Rijn-Waal, gevestigd in Kleve, is een Duits-Nederlands publiekrechtelijk lichaam in de vorm van een samenwerkingsverband. Leden van dit samenwerkingsverband zijn 54 Duitse en Nederlandse gemeenten, steden, districten *(Kreise)*, de IHK Duisburg en de Kamer van Koophandel voor Centraal Gelderland alsmede het Landschaftsverband Rheinland. Financieel wordt het werk van de Euregio gesteund door de Nederlandse staat, de provincie Gelderland, de deelstaat Nord-rhein-Westfalen en de Europese Unie.

De economische structuur van de Euregio onderscheidt zich met name door kleine en middelgrote bedrijven. De grensstreek zelf wordt aan beide zijden sterk door landbouw, tuinbouw en landschapsbeheer gedomineerd. Terwijl het bevolkingscentrum Arnhem/Nijmegen – het zogeheten KAN-gebied (Knooppunt Arnhem-Nijmegen) – vooral door dienstverlening en logistiek wordt gekenmerkt, speelt aan Duitse zijde – met name in en rond Duisburg – de industrie een vooraanstaande rol. Duisburg is met zijn binnenhaven bovendien een belangrijk centrum voor transport en logistiek in de regio.

De euregio rijn-maas-noord

De euregio rijn-maas-noord werd in 1978 opgericht. Het werkgebied omvat de districten (Kreise) Kleve (zuidelijk deel), Neuss en Viersen, de steden Krefeld en Mönchengladbach alsmede Noord- en Midden-Limburg. In het noorden grenst de euregio rijn-maas-noord aan de Euregio Rijn-Waal, waarmee ze het district Kleve deelt, in het zuiden aan de Euregio Maas-Rijn met het gebied Aken-Maastricht-Luik. De gemeenten Echt-Susteren, Roerdalen, Maasbracht, Ambt Montfort en Roermond maken op dit moment zowel deel uit van de euregio rijn-maas-noord als van de Euregio Maas-Rijn.

In de euregio rijn-maas-noord wonen zo'n 1,8 miljoen mensen, ruim tweederde daarvan aan Duitse kant. De grootste steden in de regio zijn Mönchengladbach met 260.000 bewoners, Krefeld met 240.000 bewoners, Neuss met 150.000 bewoners, Venlo met 92.000 bewoners en Viersen met 77.000 bewoners.

Sinds 2004 is de euregio rijn-maas-noord een samenwerkingsverband met momenteel 38 leden: Duitse en Nederlandse gemeenten en steden, districten (Kreise), de IHK Mittlerer Niederrhein en de IHK Duisburg alsmede de Kamer van Koophandel Limburg-Noord. Het kantoor van de Euregio staat in Mönchengladbach.

Doelstelling

De euregio rijn-maas-noord bestaat sinds 1978 en brengt met haar werk ca. 2 miljoen mensen tussen Rijn en Maas samen. Met haar activiteiten draagt ze eraan bij dat verschillen in het rechtssyteem, de economie en niet in de laatste plaats taal en cultuur geen obstakel meer zullen vormen voor de samenwerking tussen Duitsland en Nederland. Tenslotte mogen de binnengrenzen van Europa de ontwikkeling van de Europese integratie niet langer in de weg staan.

(uit een persbericht van de euregio rijn-maas-noord)

De euregio rijn-maas-noord wordt vooral door de industriële sector bepaald: zwaartepunten zijn machinebouw, metaalproductie en -bewerking alsmede de elektrotechnische industrie; aan weerszijden van de grens behoren ze tot de industrietakken met de meeste werknemers. Maar ook de leer-, textiel- en kledingindustrie speelt nog altijd een grote rol in de regio – en zo heeft, dankzij de geografische ligging, de sector transport en logistiek ook nog altijd een speciale betekenis. Hoewel de industrie een, economisch gezien, belangrijke factor in de Euregio is, is toch nog meer dan de helft van de werknemers in de particuliere en publieke dienstverlening werkzaam. Over de hele linie domineert ook in de euregio rijn-maas-noord het midden- en kleinbedrijf.

Toekomstperspectieven: de 'European Region of Power'

De Euregio's Rijn-Waal en rijn-maas-noord vormen het hart van een regio met een enorm economisch ontwikkelingspotentieel: de *European Region of Power* of kortweg ERP. Het gebied omvat de metropolen tussen Rijn en Ruhr in Nordrhein-Westfalen, de Nederlandse Randstad en de regio Brussel-Antwerpen in België. In deze regio wonen en werken op een oppervlak van 37.000 km² ca. 28 miljoen mensen. Met een bevolkingsdichtheid van 765 mensen per km² is de ERP dus dubbel zo dicht bevolkt als het dichtbevolkte EU-land Nederland met 379 mensen per km². In 1998 bedroeg het bruto binnenlands product ruim 687,5 miljard euro. Dat is het zesvoudige van het Griekse en ongeveer de helft van het Franse binnenlands product. Het binnenlands product per hoofd van de bevolking komt met 24.377 euro op de derde plaats in de EU, achter Luxemburg en Denemarken, maar nog voor Nederland en Duitsland.

De European Region of Power

De economische kracht van de regio blijkt vooral uit de specifieke competenties, die veelal complementair aan elkaar zijn, zoals op het gebied van informatie- en communicatietechnologie, elektronica, bio-science of verkeer en logistiek. Een dicht netwerk van universiteiten, hogescholen en instellingen voor beroepsonderwijs zorgt ervoor dat een gestaag groeiende dienstensector – in de ERP werkt in deze sector bijna 70 procent van de beroepsbevolking – goed opgeleid personeel vindt en dat maakt de regio tot een aantrekkelijke locatie voor innovatieve bedrijven en instellingen die toponderzoek verrichten.

In een dergelijke, grenzen overschrijdende regio met zo veel potentie speelt beroepsonderwijs een belangrijke rol. Het bereidt toekomstige generaties werknemers voor op een maatschappelijke carrière en zorgt dat zij de noodzakelijke deskundigheid verwerven om op een door snelle veranderingsprocessen gekenmerkte arbeidsmarkt te kunnen functioneren en zich te weren in steeds internationalere relaties. Het aanbod aan beroepsonderwijs vormt echter niet alleen een belangrijke locatiefactor voor de vestiging van nieuwe en de expansie van bestaande bedrijven, maar beslist ook over de aantrekkelijkheid van een regio voor jonge, mobiele mensen op zoek naar een opleiding die hun een interessant perspectief biedt. Tegen de achtergrond van de in Europa overal waarneembare dalende geboortecijfers zou een dergelijk 'zacht' locatiekenmerk over enkele jaren dus een beslissende factor voor een gezonde economische groei van de regio kunnen blijken.

3. De Lerende Euregio

Om een meer systematische Euregionale samenwerking op het vlak van beroepsonderwijs te realiseren besloot het ROC Nijmegen eind jaren negentig in overleg met de beide Euregio's toekomstige initiatieven en projecten van het ROC voor de versterking van de grensoverschrijdende regionale samenwerking op onderwijsgebied onder het label *De Lerende Euregio* te bundelen en commercieel uit te baten. De achtergrond was de behandeling van een wetenschappelijke studie over het concept van de 'lerende regio', waarin uitbreiding van het concept tot de Euregionale ruimte mogelijk en zinvol werd geacht. Het voorstel werd opgepakt, en al in december 1999 zag de *Lerende Euregio* officieel het licht, toen een Duits-Nederlandse werkgroep van wetenschappers, arbeidsmarktexperts en deskundigen op het gebied van beroepsonderwijs elkaar ten kantore van de Euregio Rijn-Waal ontmoette en de gebieden definieerde waarop het initiatief zich zou richten.

Het concept van de Lerende Euregio

Het initiatief *Lerende Euregio* heeft een duidelijk doel voor ogen – het creëren van een Euregionale Duits-Nederlandse arbeidsmarkt door de grensoverschrijdende samenwerking tussen alle actoren op onderwijs- en arbeidsmarktgebied ten behoeve van een betere afstemming van onderwijsaanbod en -vraag aan de weerszijden van de grens.

Het concept van de *Lerende Euregio* berust in essentie op dat van de 'lerende regio', een idee dat vanaf midden jaren negentig steeds meer aan betekenis wint. Dat is zowel het gevolg van de toenemende economische globalisering, die bedrijven er steeds meer toe dwingt met partners die fysiek in de buurt zitten, d.w.z. in een regionaal verband, samen te werken om zich tegenover de internationale concurrentie staande te kunnen houden, als – in politiek opzicht – van een groeiend belang op regionaal vlak, ten nadele van dat op nationaal vlak.

Een 'lerende regio' onderscheidt zich doordat de regionale actoren een gemeenschappelijk doel voor ogen hebben – bijvoorbeeld een betere afstemming van het kwalificatieaanbod op de eisen van de arbeidsmarkt –, bereid en in staat zijn van elkaar te leren en op een informatieve ondersteunende infrastructuur kunnen teruggrijpen. Vertaald naar de Euregionale context gelden voor de 'lerende Euregio' derhalve de volgende kenmerken:

Kenmerken van een 'Lerende Euregio'

- een gemeenschappelijk doel van de Euregionale actoren
- de fysieke nabijheid van de actoren
- wederzijds vertrouwen tussen de netwerkpartners
- de bereidheid om van elkaar te leren
- een breed en in principe open netwerk, bestaande uit actoren op de arbeidsmarkt en in het onderwijsveld, wetenschappers, sociale partners, vertegenwoordigers van de politiek, enz., waarin de uitwisseling van informatie en de samenwerking centraal staan
- de bereidheid de eigen deskundigheid aan alle Euregionale actoren beschikbaar te stellen, resp. de deskundigheid van de anderen voor het eigen werk te benutten
- de aanwezigheid van een transparante, voor iedereen toegankelijke (en dus tweetalige) informatie-infrastructuur

• een duidelijk, praktijkgericht beleidsvormingsproces op onderwijsgebied

Uit het bovenstaande zal duidelijk zijn geworden dat de *Lerende Euregio* zich op vier verschillende actie- of 'leervelden' beweegt, die stuk voor stuk op veelsoortige wijze, de ene keer meer, de andere keer minder, met elkaar verweven zijn, maar waarbij toch elke keer een essentieel aspect centraal staat. Deze leervelden kunnen als volgt worden gekenschetst:

- grensoverschrijdende kennis
- grensoverschrijdende uitwisseling van ervaringen
- grensoverschrijdende ontmoetingen
- grensoverschrijdende opleidingen

Op elk van deze leervelden, aldus het uitgangspunt – en inmiddels de beproefde praktijk bij de Euregionale samenwerking op onderwijsgebied –, worden systematisch projecten ontwikkeld en uitgevoerd die een bijdrage aan de ontwikkeling van een Euregionale arbeidsmarkt kunnen leveren en met de kenmerken en eisen van het *Lerende Euregio*-uitgangspunt overeenkomen.

Hieronder volgt een overzicht van lopende en reeds afgesloten projecten die in de individuele leervelden van de *Lerende Euregio* actief waren of zijn. Het gaat daarbij echter uitsluitend om een keuze van de onder het label uitgevoerde activiteiten, aangezien een totaaloverzicht in het kader van deze beschrijving te ver zou voeren.

4. Leervelden

Leerveld 1:
grensoverschrijdende kennis

Een belangrijke voorwaarde voor grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt is de mogelijkheid snel en doelgericht noodzakelijke informatie te verwerven. Om die reden werd in het kader van de *Lerende Euregio* gestart met de systematische opbouw van een Euregionaal informatienetwerk.

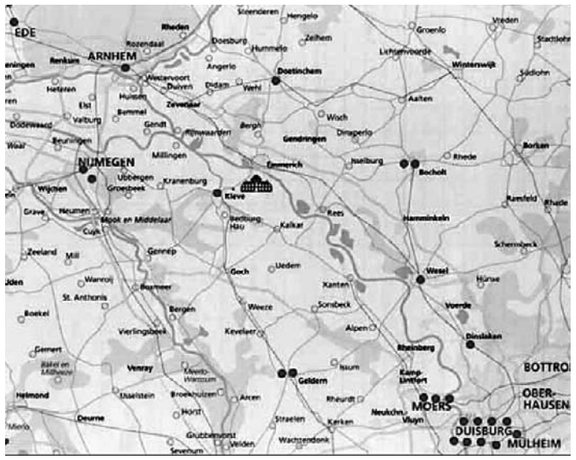

De 'digitale landkaart van het beroepsonderwijs'

Het internetplatform
www.lernende-euregio.com

Een van de eerste – en belangrijkste – activiteiten was de opbouw van een tweetalige homepage op www.lernende-euregio.com, die behalve informatie over het idee van de *Lerende Euregio* en de onder haar dak verzamelde projecten een platform voor de Euregionale informatie-uitwisseling biedt. Een centraal element van deze website is een digitale landkaart van het beroepsonderwijs in de Euregio Rijn-Waal. Doel was (en is) om in dat kader een zo volledig mogelijk overzicht van het aanbod aan beroepsopleidingen aan weerszijden van de grens te bieden. Met behulp van een interactieve landkaart kun je de locaties van de opleidingen aanklikken en krijg je uitvoerige informatie over de desbetreffende school. Deze landkaart zal binnenkort met het werkterrein van de euregio rijn-maas-noord worden uitgebreid.

Bij elk van de genoemde beroepsopleidingen zijn niet alleen de contactgegevens vermeld, maar ook informatie over opleidingsmogelijkheden, actuele ontwikkelingen en wensen voor samenwerking. Op deze manier kom je relatief eenvoudig aan centrale informatie over alle beroepsopleidingen in de Euregio Rijn-Waal. De reacties op dit aanbod waren zeer positief: de landkaart werd in het verleden door talrijke scholen, maar ook door afzonderlijke personen, benut om informatie of potentiële contactpartners te zoeken.

Nadere informatie:
www.lernende-euregio.com

Contact:
Lambert Teerling, onafhankelijk adviseur voor beroepsopleidingen
e-mail: lambert.teerling@wxs.nl

Grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit
Tussen Duitsland en Nederland is er vanouds sprake van zoiets als 'klein grensverkeer' van arbeidskrachten, dus van mensen die aan de ene kant van de grens wonen

en enkele kilometers verderop, maar wel in het andere land, werken. Als je met ondernemers of experts van de arbeidsvoorziening praatte, kreeg je de indruk dat deze stroom van beroepsforenzen sinds het ontstaan van de interne Europese markt is toegenomen. Niemand wist echter precies om welke orde van grootte het daarbij gaat en welke motieven werknemers ertoe bewegen om werk in het buurland te zoeken.

Om hierover wat meer duidelijkheid te krijgen heeft het EURES-netwerk van de Euregio's Rijn-Waal en rijn-maas-noord eind jaren negentig opdracht gegeven om een onderzoek naar de omvang en de kwaliteit van de grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit uit te voeren. Vergelijking van de gegevens uit beide delen van het onderzoeksgebied liet zien dat het aandeel Nederlandse beroepsforenzen in Duitsland aanzienlijker groter was dan andersom. Maar tegelijk werd ook duidelijk dat de grensoverschrijdende mobiliteit van Duitse werknemers die werkzaam zijn in bedrijven binnen het Nederlandse onderzoeksgebied veel sterker ontwikkeld was dan men had vermoed.

Inmiddels, zo blijkt uit een vervolgonderzoek uit 2002, is de situatie enigszins gewijzigd: er werken steeds meer Duitsers in Nederland, terwijl het aantal Nederlanders in Duitse bedrijven lijkt af te nemen. Reden daarvoor is de sterk verschillende economische situatie in beide landen: de aanhoudend slechte arbeidsmarktsituatie in Duitsland tegenover de relatief goede werkgelegenheidssituatie in Nederland.

Wat de randvoorwaarden voor werken in het buurland betreft kun je constateren dat grensoverschrijdend werken niet met ernstige juridische problemen gepaard gaat. En ook de meeste werkgevers in de grensregio zagen – en zien nog steeds – geen obstakels voor het in dienst nemen van arbeidskrachten uit het buurland.

Werkgevers hebben in principe vertrouwen in de kwaliteit van het beroepsonderwijs in het buurland; werknemers die op een baan in het buurland solliciteren constateren doorgaans dat in de sollicitatiegesprekken niet zozeer de vraag naar formele kwalificaties centraal staat, maar vooral de vraag naar hun beroepservaring.

Hindernisse und Probleme bei der Einstellung und Beschaftigung von Arbeitnehmern aus dem Nachbarland

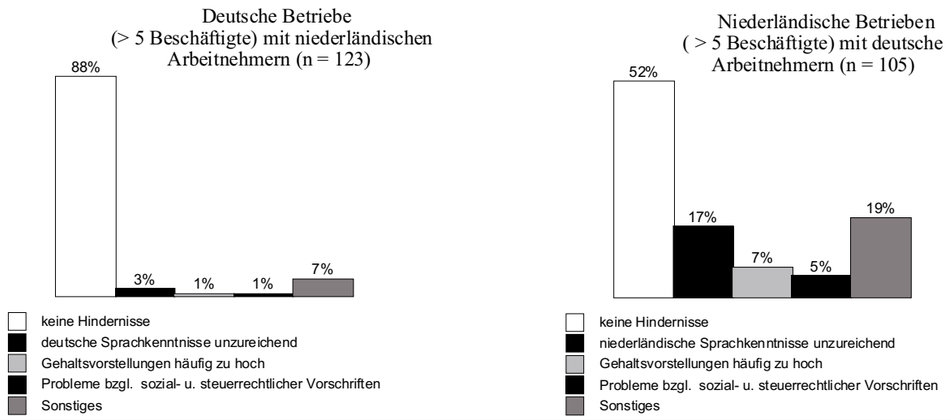

Het sociale-verzekeringsstelsel en het verblijfs- en belastingrecht van beide landen hebben inmiddels zo veel gemeen dat grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit daardoor in principe niet meer belemmerd wordt.

En ten slotte zijn er op sociaal-cultureel vlak geen onoverbrugbare tegenstellingen tussen de buren: men heeft een lange gemeenschappelijke geschiedenis, spreekt nauw verwante talen (deelt in de grensstreek zelfs een dialect), baseert zich op sterk op elkaar lijkende waardesystemen en heeft geen onoverkomelijke vooroordelen jegens de burgers van het buurland. Kortom: Nederlanders in Duitsland en Duitsers in Nederland worden dan misschien nog wel als 'buitenlanders' gezien, maar nog maar zelden als 'vreemdelingen'.

Het succes van het over de grens zoeken van werk hangt vooral af van de betrokkenheid en het initiatief van de werkzoekenden. Want werken in een ander land vraagt van de individuele werknemer niet alleen om de stap te zetten over een min of meer 'doorlaatbare' landsgrens, maar vooral ook om de eigen, innerlijke grens in je hoofd te overwinnen en de bereidheid open te staan voor nieuwe ervaringen, een vreemde taal en een andere arbeidscultuur.

Een dergelijke drempelvrees is wellicht ook de reden dat het bij het pendelverkeer van Nederland naar Duitsland en vice versa minder om een forenzen*stroom* dan om een tot nog toe relatief zwak *stroompje* gaat.

Literatuur:

Gerd Busse en Jos Frietman: Grenzüberschreitende Arbeitsmobilität in der Euregio Rhein-Waal und der euregio rhein-maas-nord. In: IMIS-Beiträge, Themenheft "Mobilität und Kooperation auf grenzüberschreitenden Arbeitsmärkten: Deutschland-Niederlande". H. 9, 1998, p. 37-61.

Jana Eggert, Remon Leenders, Geert Kraayvanger en Jos Frietman: Grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit in de Euregio Rijn-Waal en de euregio rijn-maas-noord. Een update. Nijmegen: Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, december 2002.

Contact:

Gerd Busse, dnl-projekt
e-mail: gerd.busse@dnl-projekt.eu

Jos Frietman, Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt,
e-mail: J.Frietman@kenniscentrum-ba.nl

Behoefte aan vreemde-talenkennis bij bedrijven in het grensgebied

De boven geschetste studie over de grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit laat zien dat, als er een belemmering voor de aanstelling van arbeidskrachten uit het buurland is, dat te maken heeft met de kennis van de taal. Daarom lag het voor de hand om eens na te gaan wat de behoefte van de bedrijven in de buurt van de grens op het gebied van vreemde-talenkennis is. Om die reden kreeg het ITS in Nijmegen van het EURES-samenwerkingsverband in de Euregio's Rijn-Waal en rijn-maas-noord opdracht dat te onderzoeken.

De enquête – uitgevoerd in 1999 en 2000 – gaf aan dat er bij een groot aantal bedrijven een, soms zeer grote, behoefte aan vreemde-talenkennis bestaat. Anders dan verwacht lijkt de vraag bij de Duitse bedrijven groter te zijn dan bij Nederlandse (62 tegen 54 procent). Engels neemt daarbij aan beide kanten een toppositie in, Frans volgt op plaats twee. Bij de taal van de buren waren duidelijke verschillen te zien: terwijl 91 procent van de Nederlandse ondernemingen het Duits heel belangrijk vindt, is slechts 32 procent van de Duitse bedrijven van mening dat hun medewerkers Nederlands moeten kunnen.

Literatuur:

J. Frietman, Th. Buis, S. van Broekhoven en G. Busse: Behoefte aan kennis van vreemde talen in Nederlandse en Duitse bedrijven in de grensregio Nederland-Duitsland / Bedarf an Fremdsprachenkenntnissen in niederländischen und deutschen Unternehmen im deutsch-niederländischen Grenzgebiet. Nijmegen: ITS, März 2001.

Contact:

Jos Frietman, Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt,
e-mail: J.Frietman@kenniscentrum-ba.nl

Euregionale arbeidsmarktmonitor

Een belangrijke basis voor het opzetten van grensoverschrijdende arbeidsmarktpolitieke initiatieven wordt gevormd door zo nauwkeurig en actueel mogelijke informatie over de regionale arbeidsmarkten aan weerszijden van de grens. Dergelijke informatie is voor de Duitse en voor de Nederlandse kant, zij het met enige moeite, te verkrijgen. Maar in hoeverre kun je die – gelet op de verschillende essentiële statistische gegevens bij het vastleggen van kengetallen over de arbeidsmarkt, verschillende branches en soorten beroepen – met elkaar vergelijken?

Om meer te weten te komen, is – in opdracht van de Bezirksregierung Düsseldorf en de Provincie Gelderland – eerst een haalbaarheidsstudie gedaan, die duidelijk moet maken of het in principe mogelijk is om de Euregionale deelarbeidsmarkten met behulp van een uniform instrumentarium te onderzoeken, of de relevante arbeidsmarktgegevens aan beide kanten van de grens kwalitatief gezien in voldoende mate beschikbaar zijn, en welke van deze gegevens feitelijk relevant zijn om daaruit bruikbare inzichten over Euregionale ontwikkelingen te kunnen afleiden.

De studie (uit 2001) liet zien dat het, zij het met enige beperkingen, mogelijk is de arbeidsmarktgegevens aan beide zijden van de grens onder een Euregionale noemer met elkaar te vergelijken, maar dat voor een dergelijk onderzoek een eigen, aan de specifieke voorwaarden aangepast instrumentarium moest worden gecreëerd.

Dat werd ten slotte in een met middelen van het Interreg-programma gefinancierd ontwikkelingsproject voor de beide Euregio's Rijn-Waal en rijn-maas-noord gerealiseerd (*Euregionale arbeidsmarktmonitor,* looptijd 2001-2004). Het onderzoek werd aan Duitse zijde uitgevoerd door ProArbeit Niederrhein (Moers), dat nauwe contacten heeft met de vakbonden, in samenwerking met twee op het gebied van arbeidsmarktvraagstukken ervaren Nederlandse onderzoeksinstituten, het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (Nijmegen) en ETIL (Maastricht).

Doestellingen van het Interreg-project *Euregionale arbeidsmarktmonitor*

- opbouw van een ook in de toekomst voor analytische doeleinden bruikbaar databestand over de positie en de ontwikkelingen op de Euregionale arbeidsmarkt
- beantwoording van concrete en actuele vragen over de arbeidsmarkt van de verschillende actoren in de Euregio's
- beschrijving en beoordeling van de huidige situatie van de Euregionale arbeidsmarkt-integratie
- verbetering van de transparantie op de arbeidsmarkt
- creëren van een bruikbare informatiebasis voor het opstellen van arbeidsmarktpoli-tieke strategieën en de organisatie van arbeidsmarktpolitieke instrumentaria

Naast de vooral conceptionele doelstellingen waren aan het project ook methodologische uitdagingen verbonden. Er werd een modulair monitoringsysteem ontwikkeld en getoetst dat als een soort 'systeem voor vroegtijdige waarschuwing' actuele informatie over de onderwerpen arbeidsaanbod, arbeidsvraag, kwalificering en bemiddeling levert die voor een actuele planning van arbeidsmarkt-politieke maatregelen kan worden gebruikt.

Van de auteurs van het eindverslag over de opbouw, toetsing en resultaten van de *Euregionale arbeidsmarktmonitor* (zie kader hieronder) worden voor de grensoverschrijdende arbeidsmarkt realistische ontwikkelingskansen bevestigd. Van een 'samenhangende en vanzelfsprekende entiteit' kan echter tot op heden, ondanks talrijke aanzetten, projecten en initiatieven, noch op basis van de gegevens, noch in het bewustzijn van de grensbewoners, sprake zijn. Om een dergelijke homogene, Duits-Nederlandse arbeidsmarkt te realiseren moeten, aldus de auteurs, nadrukkelijker inspanningen voor het creeren van meer arbeidsmarkttransparantie, een betere coördinatie van de verschillende projecten en maatregelen, een bredere publiciteit en PR alsmede, vooral, een betere afstemming van het arbeidsmarktbeleid aan weerszijden van de grens worden uitgevoerd.

Over de hele linie heeft dit project eraan bijgedragen de kennis over de grensoverschrijdende arbeidsmarkt te verbreden, meer duidelijkheid over de voorwaarden en werkingsmechanismen ervan te verkrijgen en een instrumentarium beschikbaar te stellen, waardoor deze arbeidsmarkt als een homogeen construct kan worden gezien en verder wordt ontwikkeld.

Literatuur:

- *Gerd Busse en Nynke Koenen: Erkundung der Datenbasis für den Aufbau eines euregionalen Arbeitsmarktbeobachtungsinstruments. Met medewerking van Heleen van Camp, Wim Derks, Yves Pilet, Rüdiger Hamm, Martin Wenke en Jos Frietman. Nijmegen: ITS, mei 2001.*
- *Spuren des grenzüberschreitenden Arbeitsmarktes. Entwicklung und Erprobung eines grenzüberschreitenden Arbeitsmarktmonitors für die Euregio Rhein-Waal und die euregio rhein-maas-nord. Nijmegen: ProArbeit Niederrhein, Etil, Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, juni 2004.*

Contact:

Jos Frietman, Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt
e-mail: J.Frietman@kenniscentrum-ba.nl

EuregioTransfer

Een van de grootste obstakels in de grensoverschrijdende samenwerking van onderwijsinstellingen en arbeidsmarktactoren is de nog altijd onbevredigende transparantie op het gebied van beroepsonderwijs en de arbeidsmarkt aan weerszijden van de grens. Concreet betekent dat bijvoorbeeld dat het voor Duitse en Nederlandse werkgevers lastig is compacte informatie over bijvoorbeeld diploma's en kwalificatiestandaarden in het buurland te verkrijgen; werkzoekenden hebben vaak te weinig informatie over de arbeidsmarkt aan de andere kant van de grens, d.w.z. over branches waarin een behoefte aan vakmensen bestaat, over toegangswegen tot de banenmarkt, voorwaarden voor indienstneming, sollicitatieprocedures of over de arbeidsvoorwaarden in het buurland.

Het -Nederlands-Duitse Interreg-project *EuregioTransfer* (looptijd: 2005-2008) heeft dit probleem opgepakt en probeert via een reeks activiteiten een bijdrage te leveren aan de verbetering van de transparantie tussen de onderwijssystemen en de arbeidsmarkten in beide landen. Initiatiefnemers van het project zijn het ROC Nijmegen en de Vereinigung der Industrie- und Handelskammern in Nordrhein-Westfalen. Het project wordt wetenschappelijk begeleid door het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt in Nijmegen.

De doelstellingen van EuregioTransfer

- *verbetering van de transparantie in het beroepsonderwijs door middel van*
  - *informatie over actuele ontwikkelingen in het beroepsonderwijs in Nederland en Duitsland*
  - *verbetering van het aanpassingsvermogen van de beroepsopleiding op (Eu)regionaal vlak*
  - *opbouw en grensoverschrijdende toetsing van een instrumentarium voor de vastlegging en evaluatie van beroepscompetenties*
- *opbouw en uitbreiding van een breed Euregionaal netwerk van onderwijs- en arbeidsmarktactoren voor de ervaringsuitwisseling en ontwikkeling van gemeenschappelijke activiteiten*
- *opbouw van een virtueel 'kenniscentrum' in het kader van de 'Lerende Euregio' met actuele informatie en adviezen over vragen op het gebied van beroepsonderwijs in Duitsland en Nederland*
- *ontwikkeling en uitvoering volgens een bepaald model van projecten voor de grensoverschrijdende toetsing van innovatieve aanzetten in het beroepsonderwijs*

Een van de projectactiviteiten bestaat in het ontwikkelen en verspreiden van informatiebrochures en leidraden zoals:

- een overzicht van methoden en instrumenten voor de vastlegging en evaluatie van competenties in een vergelijking tussen Duitsland en Nederland,
- een beschrijving van het Nederlandse en Duitse beroepsonderwijssysteem,
- een beschrijving van de Duits-Nederlandse arbeidsmarkt,
- een 'woordenboek' met Duitse en Nederlandse begrippen op de gebieden onderwijs, werk en grensoverschrijdende projectsamenwerking, of
- een vergelijking van de zorg- en verpleegopleidingen tussen Duitsland en Nederland.

In een andere projectserie worden methoden (verder) ontwikkeld en getoetst die de Duits-Nederlandse samenwerking op onderwijsgebied duurzaam kunnen ondersteunen en vergemakkelijken. Concreet gaat het daarbij om

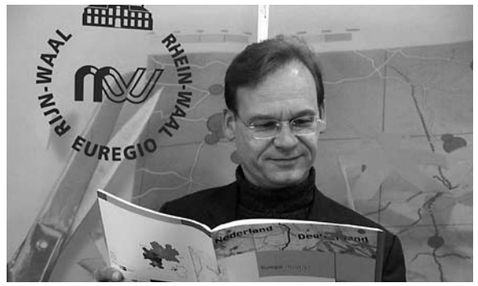

EuregioTransfer-coördinator Gerd Busse bekijkt een nieuwe projectbrochure

twee deelprojecten die erop gericht zijn de bestaande leerwegen van dagonderwijs van een Duitse school (het Robert-Bosch-Berufskolleg in Dortmund) en twee Nederlandse ROC's (Nijmegen en Eindhoven) zodanig op elkaar af te stemmen, dan wel aan elkaar aan te passen, dat de leerlingen een dubbel, Duits én Nederlands diploma kunnen behalen. *EuregioTransfer* begeleidt het proces van de vergelijking en ontwikkeling van het curriculum tegen de achtergrond van de vraagstelling welke informatie, kennis en vaardigheden de betrokken actoren nodig hebben om een dergelijk proces met succes af te kunnen sluiten. Met andere woorden: *EuregioTransfer* zoekt een geschikte, generaliseerbare methode voor de voorbereiding en uitvoering van dergelijke samenwerkingsprojecten;

een samenwerkingsverband met het Interreg-project *Hand in Hand* en de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, met als doel nieuwe competenties in de Nederlands-Duitse gehandicaptenzorg vast te leggen en uitgangspunten voor het genereren van zulke competenties te definiëren. Ook hier gaat het *EuregioTransfer* erom een, in dit geval reeds bestaande, in Nederland ontwikkelde methode voor het vaststellen van competenties en de ontwikkeling van een adequaat kwalificatieaanbod in een grensoverschrijdende context hanteerbaar te maken.

Literatuur:

- *Gerd Busse u. Jana Eggert: Competenties zichtbaar maken. Een onderzoek naar instrumenten en methoden in Duitsland en Nederland bij het vaststellen van beroepskennis en beroepsvaardigheden. Nijmegen, Düsseldorf: ROC Nijmegen / VIHK, januari 2006.*
- *Gerd Busse: Das Berufsbildungssystem in den Niederlanden. Aufbau, gesetzliche Grundlagen, Funktionsweise, Akteure, Finanzierung, Perspektiven. Düsseldorf, Nijmegen: ROC Nijmegen, IHK-Vereinigung, Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, april 2006.*
- *Gerd Busse, Saskia Berkhof en Kees Meijer: Beroepsonderwijs in Duitsland. Düsseldorf, Nijmegen: ROC Nijmegen, IHK-Vereinigung, Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, mei 2006.*
- *Gerd Busse en Renie Hesseling (red.): Deutsch-Niederländisches Wörterbuch Berufsbildung - Arbeitsmarkt - Projektzusammenarbeit / Nederlands-Duits Woordenboek Beroepsonderwijs - arbeidsmarkt - samenwerking in projecten. Nijmegen, Düsseldorf: ROC Nijmegen, IHK-Vereinigung, Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, mei 2006.*
- *Robert Marzell: (Vervolg)opleidingen in de zorg en verpleging (Sozial- und Krankenpflege) - Een vergelijking tussen Nederland en Duitsland. Nijmegen, Düsseldorf: ROC Nijmegen, IHK-Vereinigung, Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, november 2006.*

Contact:

Renie Hesseling, ROC Nijmegen
e-mail: r.hesseling@roc-nijmegen.nl

Leerveld 2:
grensoverschrijdende uitwisseling van ervaringen

Een andere belangrijke activiteit van de *Lerende Euregio* is het organiseren van een systematische uitwisseling van ervaringen tussen experts op het gebied van arbeidsmarkt en beroepsonderwijs over de grens heen. Een dergelijke uitwisseling van ervaringen – in de vorm van projectbijeenkomsten, conferenties, brancheworkshops, ideeënbeurzen of ontmoetingen van schoolhoofden en leraren aan beroepsopleidingen – zorgt er niet alleen voor dat de grensoverschrijdende informatie-infrastructuur wordt verspreid, maar geeft haar ook een 'gezicht'. Je ontmoet elkaar in een ongedwongen sfeer, leert elkaar kennen – en misschien zelfs waarderen – en praat met elkaar. Niet zelden vormen zulke gesprekken met collega's uit het buurland het begin van een langdurige samenwerking. Bijeenkomsten en manifestaties in het kader van de *Lerende Euregio* die op de uitwisseling van informatie en ervaringen gericht zijn, zijn altijd zo vormgegeven dat daardoor een maximum aan communicatie tussen Duitsers en Nederlanders mogelijk wordt. Concreet betekent dat dat in zo klein mogelijke groepen wordt gewerkt, zodat je elkaar persoonlijk kunt leren kennen, en dat de koffiepauze en de borrel aan het eind van grotere bijeenkomsten, die alleen maar bevorderlijk zijn voor de contacten, een integraal onderdeel van het programma vormen.

De taal, zo leert de ervaring, hoeft daarbij geen obstakel te zijn. Het Duits en Nederlands zijn zo nauw met elkaar verwant dat goeddeels van tolken en vertalers kan worden afgezien, zolang men zich maar aan twee simpele regels houdt: langzaam en duidelijk praten en jargon en afkortingen zoveel mogelijk vermijden. Inmiddels behoort het tot het 'handelsmerk' van bijeenkomsten die onder het label van de *Lerende Euregio* plaatsvinden dat iedereen in zijn moedertaal kan praten. Om te zorgen dat dat ook bij wat complexere onderwerpen mogelijk is, wordt er van tevoren op gelet dat bijvoorbeeld sheets voor presentaties en lezingen altijd in de andere taal beschikbaar zijn en dat er in elk geval een deskundige vertaler aanwezig is, mocht de communicatie toch een keer op problemen stuiten.

De levendige deelname aan dergelijke bijeenkomsten en de feedback van de deelnemers laten zien dat de *Lerende Euregio* er niet alleen in geslaagd is om in de loop de jaren een breed grensoverschrijdend netwerk van experts op het gebied van beroepsonderwijs en arbeidsmarkt te creëren, maar ook een concept te vinden voor een informatie- en communicatiebevorderend kader voor het veelvuldig uitwisselen van ervaringen.

Om een impressie van de activiteiten van de *Lerende Euregio* te geven die betrekking hebben op de grensoverschrijdende uitwisseling van ervaringen op het gebied van het beroepsonderwijs en de arbeidsmarkt zullen hier enkele van de meer recente bijeenkomsten kort worden beschreven.

Ontmoeting van Nederlandse en Duitse schooldirecteuren bij ThyssenKrupp in Duisburg

Op 14 april 2005 vond in het opleidingscentrum van ThyssenKrupp AG in Duisburg een ontmoeting plaats van directeuren van beroepsopleidingen aan weerszijden van de grens. De uitnodiging was afkomstig van het ROC Nijmegen. Voornaamste doel van de ontmoeting was het vergaren van ideeën voor een groot, inhoudelijk relatief open project, waarbij het ROC als projectverantwoordelijke fungeert: de *Bouwstenen voor een Euregionale economie* (nadere informatie over dit project vindt u hieronder). Enkele van deze 'bouwstenen' waren op dit tijdstip al gedefinieerd, maar er was nog gelegenheid projectideeën in het bouwstenenproject op te nemen die met de ontwikkeling van een Euregionale onderwijsruimte te maken hebben.

'Al met al was het een geslaagde ontmoeting, niet alleen door de feitelijke doelstelling van de bijeenkomst, maar ook door de randvoorwaarden die het mogelijk maakten tijdens de royale pauzes met andere deelnemers – niet zelden uit het buurland – in gesprek te komen. De bijeenkomst werd besloten met een bezichtiging van het bedrijfscomplex van ThyssenKrupp in Duisburg-Beekerwerth.'

(fragment van het verslag van de bijeenkomst van de schooldirecteuren op 24 april 2006)

Het bleek dat het bij de aanwezige schoolvertegenwoordigers en experts op het gebied van beroepsonderwijs uit Nederland en Duitsland niet aan ideeën ontbrak. Verdeeld over vijf werkgroepen discussieerden de ca. 40 deelnemers over voorstellen om het beroepsonderwijs in de grensregio te verbeteren. Het resultaat was een lijst die projecten voor een gezamenlijke beroepsopleiding omvatte of ideeën voor internetaanbiedingen de doelgroepspecifieke verwerking van informatie voor bijvoorbeeld de arbeidsmarkt, het economisch en het rechtssysteem, de situatie van individuele branches en het beroepsonderwijs in het buurland. Interessant was daarbij naast het grote aantal ideeën en voorstellen het besef dat er in de Duits-Nederlandse relatie een groot aantal soortgelijke interesses en onopgeloste problemen zijn die niet alleen de basis voor gezamenlijke activiteiten verbreden, maar die ten slotte ook alleen maar gezamenlijk kunnen worden behandeld.

Bedrijfsbezichtiging bij ThyssenKrupp, Duisburg

Nadere informatie:
www.lernende-euregio.com

Contact:
Lambert Teerling, onafhankelijk adviseur voor beroepsopleidingen
e-mail: lambert.teerling@wxs.nl

Workshop 'Grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit in de metaalbranche'

Op 10 mei 2005 vond in het kantoor van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (Nijmegen) de workshop 'Grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit in de metaalbranche' plaats. Vertegenwoordigd waren Nederlandse ondernemingen uit de metaalbranche, waarvan de meeste Duitse medewerkers in dienst hadden. Ook al is er in de branche momenteel geen tekort aan goed opgeleide vakmensen, toch verwacht men dat de situatie over enkele jaren wel weer eens heel anders kan zijn.

De taxatie van de bedrijven over de situatie op de grensoverschrijdende arbeidsmarkt kan in de volgende uitspraken worden samengevat:

- Er is een sterke concurrentie in de metaalbranche.
- Er bestaat behoefte aan goed opgeleide vakmensen.
- De wijze van rekrutering van personeel is in Nederland en Duitsland heel verschillend.
- Werken in een Nederlands bedrijf vergt een andere mentaliteit dan werken in een Duits bedrijf.
- Er zijn grote verschillen ten aanzien van arbeidsvoorwaarden.
- In Nederland correspondeert het aanbod wat kwalificering betreft soms niet met de specifieke bedrijfseisen.

De discussie liet duidelijk zien dat problemen niet eenzijdig kunnen worden opgelost, maar inspanningen vragen van partijen aan beide kanten van de grens, wanneer men de grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit wil stimuleren. Een concrete behoefte hebben ondernemingen ten aanzien van de volgende drie punten:

1. *Inzicht in het onderwijssysteem van het buurland verwerven*
   Het is wenselijk dat het voor Nederlandse bedrijven mogelijk wordt een grove inschatting van een Duitse proeve van beroepsbekwaamheid te kunnen maken en dat zij over een lijst met corresponderende beroepsaanduidingen kunnen beschikken. Het is van belang dat bedrijven in één oogopslag kunnen zien welk niveau een opleiding heeft en waar zij toe leidt.
2. *Transparantie met betrekking tot de rekruteringskanalen*
   Voor bedrijven is het belangrijk te weten hoe en waar je Duitse werknemers vindt. De inschakeling van een uitzendbureau is daarbij één optie. Bovendien zou men het verwelkomen als er een service zou bestaan die bedrijven bij het maken van een personeelsadvertentie zou ondersteunen, aangezien de manier waarop werkzoekenden worden benaderd in Duitsland en Nederland sterk van elkaar verschilt.
3. *Informatie over arbeidsvoorwaarden*
   Ondernemingen zouden graag een centraal aanspreekpunt hebben waar je vlot en gericht informatie over bijvoorbeeld regels en voorschriften voor pensioenen, ziektekosten en belastingen in het buurland kan krijgen. Een internetplatform zou daarvoor een goede mogelijkheid zijn.

Nadere informatie:
www.lernende-euregio.com

Contact:
Gerd Busse, dnl-projekt
e-mail: gerd.busse@dnl-projekt.eu

Workshop 'Grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit in de gezondheidszorg'

Een dag later, op 11 mei 2005, vond op dezelfde locatie, het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt in Nijmegen, de workshop 'Grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit in de gezondheidszorg' plaats met vertegenwoordigers van Duitse en Nederlandse instellingen in de gezondheidszorg. De meeste van hen hadden reeds ervaring met werknemers uit het buurland die bij de instelling in dienst kwamen toen het aan vakmensen op de eigen arbeidsmarkt ontbrak.

Uit de discussie bleek dat de arbeidsmarkt in de gezondheidszorg de afgelopen jaren zowel aan Duitse als Nederlandse kant sterk veranderd is. Dat hangt samen met een reeks wettelijke veranderingen en de aanhoudende kostendruk waarmee de sector te maken heeft en die er bijvoorbeeld toe geleid heeft dat de verblijfsduur van patiënten in het ziekenhuis steeds korter en de ambulante zorg dus steeds belangrijker geworden is. Voor de werknemers in de gezondheidszorg hebben deze ontwikkelingen tot gevolg dat in de beroepen in de zorg het takenpakket – en dus ook het beroepscompetentieprofiel – is veranderd en tegelijkertijd de arbeidsverdeling steeds verder toeneemt. Daarbij komen groeiende problemen met een als gevolg van de zogenaamde 'demografische verandering' van onze maatschappij (gemiddeld) steeds ouder wordend personeelsbestand, dat zich geconfronteerd ziet met een eveneens toenemend aantal zorgbehoeftigen.

In het grensgebied wordt – tegen de achtergrond van een optimale zorg en problemen bij het binnenhalen van vakmensen – de aandacht voor de grensoverschrijdende arbeidsmarkt daarom steeds groter. Men is het er echter over eens dat deze problemen niet eenzijdig opgelost kunnen worden, maar dat men er aan beide kanten van de grens aan mee moet werken, wil men tot een vergroting van de Duits-Nederlandse arbeidsmobiliteit komen.

'Een Nederlandse instelling heeft in het verleden Duitse jongeren opgeleid. Voor de afgestudeerden Verzorgende IG (dat ongeveer met het niveau van de 'Altenpflegerin', 'bejaardenverzorger', in Duitsland overeenkomt) zijn er in Duitsland echter problemen met de erkenning. Bepaalde medische handelingen mogen daar met dit diploma niet worden uitgevoerd, hoewel daarvoor wel een opleiding gevolgd is.'

(fragment uit het workshopverslag)

Voor de ondersteuning van dit proces kwamen de deelnemers van de workshop met de volgende voorstellen:

1. *De grensoverschrijdende erkenning van diploma's moet verbeterd worden*
   De deelnemers aan de workshop uitten de wens naar branchegerelateerde vergelijkingen tussen getuigschriften.
2. *De grensoverschrijdende samenwerking tussen instellingen en hun medewerkers zou veel intensiever kunnen zijn*
   Het is wenselijk wanneer bijvoorbeeld het verplegend personeel in het kader van een uitwisselingsprogramma enkele maanden in het buurland zou kunnen werken. De instellingen zouden het waarderen als zij meer hulp bij het aanknopen van contacten met instellingen uit het buurland zouden krijgen.

3. *De geboden informatie over bijvoorbeeld de onderwijssystemen, de salarisverschillen en arbeidsrechtelijke bepalingen zou aanzienlijk verbeterd kunnen worden.*
   De instellingen zouden het verwelkomen als er een centraal aanspreekpunt zou zijn waar men snel en efficiënt de benodigde informatie zou kunnen krijgen. Een internetplatform zou daarvoor een geschikte optie zijn.
4. *Een grensoverschrijdend platform voor het uitwisselen van ervaringen zou kunnen bijdragen aan het oplossen van cruciale problemen.*
   De instellingen uiten de wens regelmatig ervaringen uit te wisselen over grensoverschrijdende vraagstukken. Daarbij moet een vaste kring van geïnteresseerden bij elkaar komen om zich op de hoogte te stellen van de vorderingen en obstakels bij grensoverschrijdende mobiliteit.

Nadere informatie:
www.lernende-euregio.com

Contact:
Gerd Busse, dnl-projekt
e-mail: gerd.busse@dnl-projekt.eu

Conferentie 'Leren, werken en ondernemen zonder grenzen'

Als voorbereiding en kick-off voor het hierboven reeds beschreven Interreg-project *EuregioTransfer* vond op 27 oktober 2005 in het Triavium in Nijmegen een conferentie voor ondernemers en opleiders uit Nordrhein-Westfalen en Nederland plaats. Ruim honderd deelnemers discussieerden in workshops en met de sprekers over de vraag welke competenties nodig zijn om de economie in onze regio op de toekomst voor te bereiden. De ontwikkelingen van de afgelopen tien jaar laten zien: ondernemingen worden steeds minder afhankelijk van hun regionale markten en laten zich bij hun strategische overwegingen in toenemende mate leiden door ontwikkelingen die zich ver van de eigen standplaats afspelen. Ook kleine en middelgrote bedrijven verleggen hun grenzen: wereldwijd, binnen Europa en vooral in de richting van het buurland. De gevolgen van deze globalisering: arbeidsmarkten onderscheiden zich door steeds hogere eisen aan flexibiliteit, beroepen zijn inhoudelijk aan snelle veranderingen onderhevig, en de mensen zijn meer en meer voor hun eigen beroepsmatige ontwikkeling verantwoordelijk. Regio's die willen groeien zijn daarom aangewezen op een beroepsbevolking die dynamisch op de eisen van bedrijven moet kunnen inspelen.

De vraag luidt: Zijn de nationale opleidingssystemen in staat adequaat op nieuwe signalen uit de markten te reageren en de noodzakelijke beroepscompetenties te leveren? Of ligt de oplossing misschien juist in gemeenschappelijke, grensoverschrijdende inspanningen op basis van doelstellingen die voor beide landen innovatief zijn en een uitdaging vormen?

'De door bedrijven gevraagde competenties zijn een belangrijke leidraad voor het beroepsonderwijs, ook in grensoverschrijdend perspectief. De kernvraag is hoe we die competenties zichtbaar kunnen maken. Hoe bepaal je de behoefte aan competenties en hoe kunnen we die ontwikkelen? Dat vraagt om uitwisseling tussen bedrijven en beroepsopleidingen. En dan gaat het niet om abstracte redeneringen, maar om een levend netwerk waarin mensen de dialoog met elkaar aangaan. Op basis van de transparantie, kennis en andere inzichten die daaruit voortvloeien kun je concrete instrumenten ontwikkelen die in Nederland en in Duitsland bruikbaar zijn.'

(dagvoorzitter Lambert Teerling in een artikel in Profiel 9/10, dec. 2005 / jan. 2006, over de bijeenkomst)

De conferentie verschafte het kader voor een intensieve uitwisseling van ervaringen over deze vragen. Vertegenwoordigers van Duitse en Nederlandse ondernemingen en onderwijsinstellingen konden informatie krijgen over geslaagde voorbeelden uit de praktijk.

Nadere informatie:
www.lernende-euregio.com

Contact:
Lambert Teerling, onafhankelijk adviseur voor beroepsopleidingen
e-mail: lambert.teerling@wxs.nl

Projectbeurzen: ontmoeting tussen beroepsopleidingen in het grensgebied

Op 22 maart en op 24 mei 2006 waren vertegenwoordigers van beroepsopleidingen uit het grensgebied uitgenodigd om in het nieuwe 'Euregio Forum' in Kleve eigen schoolprojecten te presenteren en samen met vertegenwoordigers van het Interreg-project *Bouwstenen* – zie voor meer informatie over dit project hieronder – projectvoorstellen te doen die in het kader van *Bouwstenen* verder ontwikkeld moeten worden. De beide zeer goed bezochte bijeenkomsten waren sectorgericht georganiseerd, de ene voor de sectoren handel, logistiek, beveiliging en horeca (22 maart), de andere voor de sectoren techniek en ICT (24 mei).

Belangrijke partners bij grensoverschrijdende schoolprojecten: Barbara von der Bank en Christoph Harnischmacher van de Bezirksregierung Düsseldorf

De presentatie van de schoolprojecten varieerde van een initiatief van het ROC Nijmegen en het Robert-Bosch-Berufskolleg in Duisburg voor de gezamenlijke ontwikkeling van een robot door studenten tot en met een uitwisselingsproject van het Berufskolleg am Wasserturm in Bocholt met het Graafschapcollege in Doetinchem. Bij dit laatste project volgen Nederlandse en Duitse studenten in de detailhandel drieweekse stages in bedrijven in de partnerstad en kwalificeren zich daarbij voor het adviseren van klanten; tijdens de stage krijgen ze beroepsonderwijs in de school van de gastheer. In het Berufskolleg am Wasserturm wordt onderwijsmateriaal voor het vak Nederlands voor de

afdeling detailhandel ontwikkeld dat op praktische situaties in de detailhandel is gebaseerd.

In de aansluitende discussies ging het vervolgens om mogelijkheden deze projecten binnen een groter Euregionaal verband voort te zetten, resp. om het hiervoor noodzakelijke ondersteunende aanbod door *Bouwstenen*. Een dergelijke wens tot inhoudelijke ondersteuning, die meerdere keren werd geuit, bestond in de ontwikkeling van een kwalificatiemodule die betrekking heeft op de taal en de cultuur van het buurland. Deze wens werd opgepakt en vormt nu een element van het genoemde *Bouwstenen*-project.

Nadere informatie:
www.lernende-euregio.com

Contact:
Renie Hesseling, ROC Nijmegen
e-mail: r.hesseling@roc-nijmegen.nl

Bijeenkomst 'Stap voor stap – Hand in Hand'

Op 23 mei 2006 vond in het Euregio Forum in Kleve een congres plaats onder de titel 'Stap voor Stap – Hand in Hand'. Bij deze gezamenlijk door het Euregioproject *Hand in Hand*, het project *Doorlichten en Verbeteren* en *EuregioTransfer* georganiseerde branchebijeenkomst ging het om actuele ontwikkelingen in de sector zorg en welzijn in Duitsland en Nederland en om nieuwe eisen aan de beroepscompetenties van werknemers. In totaal waren er meer dan 60 vertegenwoordigers van organisaties uit de sector zorg en welzijn en van relevante beroepsopleidingen aanwezig. Er werd vanuit verschillende perspectieven een reeks actuele trends in de zorg belicht: Wat verandert er in de instellingen? Hoe manifesteert de zorgsector zich vanuit het oogpunt van de cliënten? Welke taken krijgt de nieuwe generatie werkenden in de sector in de nabije toekomst, en wat betekent dat voor de sectorale arbeidsmarkt?

De veranderingen hebben in beide landen zeer veel gemeenschappelijke kenmerken: de 'vergrijzing', de privatiseringstendens in de gezondheidszorg en de individualisering van de werkzaamheden in relatie met een mondiger cliëntèle. Dat leidt tot veranderde eisen aan zowel de instellingen in de zorgsector als aan de werknemers.

In de aansluitende discussie draaide het om de vraag wat de consequenties zijn van de beschreven ontwikkelingen voor de kwalificering van werknemers in deze sector, welke kansen – maar ook problemen – daar voor het beroepsonderwijs en de arbeidsmarkt mee verbonden zijn en hoe je deze kansen en uitdagingen in een gezamenlijke Duits-Nederlandse krachtsinspanning tegemoet kunt treden. Een duidelijke eis van de deelnemers op de bijeenkomst richtte zich op een intensievere uitwisseling van informatie en werknemers aan weerszijden van de grens om elkaar beter te leren kennen en de Euregionale arbeids- en onderwijsmarkt in de sector zorg en welzijn flexibeler te maken.

Nadere informatie:
www.lernende-euregio.com

Contact:
Carry van Leest, Euregioproject Hand in Hand
e-mail: c.vanleest@dichterbij.nl

Bijeenkomst van experts over de acceptatie van MBO-diploma's op de Duitse arbeidsmarkt

Sinds enkele jaren is in het Duits-Nederlandse grensgebied een nieuw fenomeen zichtbaar: Duitse jongeren schrijven zich bij Nederlandse ROC's in voor een beroepsopleiding op MBO-niveau. Mocht deze trend zich voortzetten, dan dienen zich vooral twee vragen aan: Welke waarde hebben Nederlandse MBO-diploma's als deze jongeren werk zoeken op de Duitse arbeidsmarkt? En, in verband daarmee: Zijn er bruikbare strategieën om de acceptatie zo groot mogelijk te maken?

Beide vragen stonden ook centraal op een workshop van experts op 6 december 2006 in het 'Euregio Forum' in Kleve, waar vertegenwoordigers van de Duitse Kamers en de Bundesagentur für Arbeit met onderwijsexperts en managers van ROC's over de acceptatie van MBO-diploma's op de Duitse arbeidsmarkt discussieerden. Het ging daarbij met name om vijf strategieën waarvan de bruikbaarheid werd belicht:

- *Strategie 1: erkenning*
  De erkenning van getuigschriften is zonder meer het sterkste middel om de acceptatie te vergroten: getuigschriften zijn vanaf het tijdstip van de erkenning voor de wet gelijkwaardig. In het verleden was deze weg echter zeer moeizaam.
- *Strategie 2: bidiplomering*
  In het verleden waren er telkens initiatieven voor de ontwikkeling van leerwegen die zowel aan de eisen van de Duitse als de Nederlandse wetgever zouden moeten voldoen. De succesvolle afronding van deze opleidingen gaat gepaard met het recht op het verlenen van beide getuigschriften voor het betreffende beroep. Recente ervaringen laten zien dat dit een gangbare weg is, die evenwel veel ontwikkelingstijd en betrokkenheid vergt. Bidiplomering leidt er vaak toe dat de opleiding uitgebreider en daardoor tijdrovender en kostbaarder wordt.
- *Strategie 3: beschrijving van de opleiding als zodanig en/of competenties*
  Bij deze strategie is het van belang de inhoud van de opleiding zo te beschrijven dat voor de bedrijven duidelijk wordt over welke vaardigheden en kennis de examinandus beschikt. Voorbeelden hiervan zijn de Europass of de zogeheten EVC-procedure,1 een methode voor het vaststellen en de ontwikkeling van competenties.
- *Strategie 4: acceptatie op basis van ervaringen*
  In veel gevallen nemen bedrijven buitenlandse arbeidskrachten in dienst omdat zij al eerder ervaring konden opdoen met gediplomeerde vakmensen uit het desbetreffende land. Deze strategie functioneert echter niet bij getuigschriften of certificaten die de wetgever verlangt bij beroepen waarbij het om veiligheid of gezondheid gaat.
- *Strategie 5: verbreding van de competentie*
  Deze strategie beoogt bestaande competenties op te waarderen door er nieuwe aan toe te voegen. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om competenties op het gebied van taal en cultuur van de buren, om kennis van de specifieke bedrijfscontext of de geldende normen in het andere land. Een kernvaardigheid die hier een rol speelt is mobiliteit en internationale oriëntatie.

[1] *EVC staat voor Erkenning Verworven Competenties*

De deelnemers aan de podiumdiscussie

Resultaat van de discussie was dat de experts met name voor de strategieën 3 en 5, waarin het gaat om de beschrijving van opleidingen resp. competenties en om de (interculturele) uitbreiding ervan, kansen bieden bij de verbetering van de perspectieven van de doelgroep op de arbeidsmarkt. Hiertoe zijn diverse voorstellen ontwikkeld die in het kader van andere projecten moeten worden gerealiseerd. Een van de voorstellen richtte zich bijvoorbeeld op de koppeling van grensoverschrijdende opleidingsinitiatieven met gerichte inspanningen om het verloop, de inhoud en het profiel van de toepasselijke opleidingen systematisch en in de taal van de buren te beschrijven en de kwaliteit ervan door een voor de beroepsopleiding bevoegde instantie, zoals aan Duitse kant de Kamers, te laten beoordelen en certificeren.

Nadere informatie:
www.lernende-euregio.com

Contact:
Lambert Teerling, onafhankelijk adviseur voor beroepsopleidingen
e-mail: lambert.teerling@wxs.nl

Leerveld 3: grensoverschrijdende ontmoetingen

IBER – Een aanbod voor grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden tussen scholen

De beste manier om een land en zijn bewoners te leren kennen is, zoals bekend, het land te bezoeken. En als je de mobiliteit van werkenden over de grenzen heen wilt stimuleren, is niets zo effectief als leerlingen, studenten en werknemers alsmede leraren en opleiders een tijdje naar het buitenland te sturen. Dit besef is allang vertaald in uitwisselingsprogramma's van de EU, zoals LEONARDO DA VINCI of SOCRATES, en bilaterale uitwisselingsprogramma's, zoals het Nederlands-Duitse BAND-programma, door jonge mensen in opleiding en hun leraren en opleiders in staat te stellen om enige tijd in het buitenland te verblijven. Het probleem is echter vaak dat de aanvraag van dergelijke programma's met de nodige bureaucratische rompslomp gepaard gaat.

Aangezien in het grensgebied, niet in de laatste plaats dankzij het werk van de *Lerende Euregio*, een gestage toename van bezoeken en samenwerkingsverbanden tussen Duitse en Nederlandse beroepsopleidingen kon worden geregistreerd, vormde de vraag van de financiering van dergelijke activiteiten een speciaal probleem voor de betrokkenen. Zo ontstond het idee voor *IBER*, een, zoals bleek, zeer succesvol project, waarvan het effect nog altijd, ver na de looptijd (9/2002 – 8/2005), merkbaar is.

IBER (Informatiepunt Beroepsopleiding Euregio Rijn-Waal) was een door het Europese Interreg-programma gefinancierd project van het ROC Nijmegen, samen met GEB, het bureau voor EU-projecten en beroepsmatige kwalificering van de Bezirksregierung Düsseldorf. Bij het project ging het erom aan beroepsopleidingen in het grensgebied een laagdrempelig aanbod voor de planning en uitvoering van grensoverschrijdende uitwisselingen te bieden en hen daarbij met raad en daad terzijde te staan. Alle beroepsopleidingen aan de Duitse en Nederlandse kant van de grens konden aan een *IBER*-uitwisseling meedoen, mits de bezoekende, dan wel de bezochte school in het werkgebied van de Euregio Rijn-Waal gevestigd is. Doel van het project was de bevordering van contacten tussen beroepsopleidingen in de Euregio, en wel concreet door

- de – ook financiële – ondersteuning van een- of meerdaagse uitwisselingsprojecten van de scholen op basis van een vereenvoudigde aanvraag- en afrekeningsprocedure,
- de opbouw van een solide en duurzaam netwerk van Duitse en Nederlandse scholen voor de ontwikkeling van gemeenschappelijke (grensoverschrijdende) initiatieven,
- het zorgen voor geschikte partners voor uitwisseling en samenwerking,
- het stimuleren van beroepsstages, alsmede
- het stimuleren van activiteiten ten behoeve van beroepsoriëntatie.

Praktisch beroepsonderwijs: studenten van het Sophie-Scholl-Berufskolleg, Duisburg, bij de Vakschool Wageningen van het ROC Rijn IJssel

Vanwege het feit dat een deel van de projectmiddelen voor *IBER* rechtstreeks voor de financiering van onderlinge schoolbezoeken kon worden gebruikt en de aanvraagprocedure zo eenvoudig mogelijk was gehouden, konden scholen zonder al te veel bureaucratisch gedoe financiële steun voor het bezoek van hun partnerschool krijgen.

De in het kader van het project ontwikkelde methode en de praktische ondersteuningsmogelijkheden bij de planning en uitvoering van grensoverschrijdende schoolbezoeken – zoals een cd-rom met de titel *Bedrijfscultuur in Duitsland / Betriebskultur in den Niederlanden*, waarop experts op een didactisch verantwoorde wijze en met behulp van toelichtingen verschillen in de arbeids- en bedrijfscultuur aangeven – maakten *IBER* tot een overweldigend succes. In totaal werden via het project 151 een- of meerdaagse bezoeken van scholen met meer dan 4.000 studenten ondersteund – het streefcijfer was in eerste instantie 2.500!

De balans van *IBER*

Uitwisseling studenten	*Doel*	*Resultaat*
Eendaagse uitwisselingen	1.800	2.887
Meerdaagse uitwisselingen	700	1.326
Totaal:	**2.500**	**4.213**

Veel scholen die met behulp van *IBER* aan een uitwisseling meededen, hadden voor het eerst serieus contact met een school aan de andere kant van de grens. En bij veel scholen bleef het ook niet bij deze ene keer. Uit de via *IBER* tot stand gekomen contacten zijn voor een deel regelmatige activiteiten in de vorm van bezoeken en tegenbezoeken, gezamenlijke projecten of zelfs gezamenlijke opleidingen ontstaan. De – met name Duitse – scholen hebben daarbij geleerd eigen wegen te vinden om de financiering van hun grensoverschrijdende activiteiten te waarborgen, en bewandelen deze wegen sindsdien vaak.

Zonder *IBER* zou ook een reeks nieuwe projecten – zoals *EuregioTransfer, Bouwstenen* of de Europäische *Ausbildungsplatzbörse* (EAB) – niet denkbar zijn geweest. *IBER* ontwikkelde zich in de loop der tijd tot een soort proeftuin op het gebied van Euregionaal beroepsonderwijs. Op grond van een tijdens een groot aantal uitwisselingen op het gebied van beroepsonderwijs verzamelde ervaringen konden systematisch de behoeften van de actoren aan extra informatie (bijvoorbeeld over het onderwijssysteem of de arbeidsmarkt van de buren) of mogelijkheden voor de grensoverschrijdende samenwerking in het onderwijs worden geanalyseerd, die wederom in pilotprojecten opgepakt en uitgewerkt konden worden.

Nadere informatie:
www.lernende-euregio.com

Product:
cd-rom Bedrijfscultuur in Duitsland / Betriebskultur in den Niederlanden (verkrijgbaar via het ROC Nijmegen, Renie Hesseling, zie hieronder).

Contact:
Renie Hesseling, ROC Nijmegen
e-mail: r.hesseling@roc-nijmegen.nl

Christoph Harnischmacher, Geschäftsstelle für EU-Projekte und berufliche Qualifizierung der Bezirksregierung Düsseldorf (GEB)
e-mail: christoph.harnischmacher@brd.nrw.de

Leerveld 4:
grensoverschrijdende opleidingen

Doel van de *Lerende Euregio* was vanaf het begin om uit regelmatige grensoverschrijdende ontmoetingen in de beroepsopleidende sector structurele, d.w.z. op duurzaamheid gerichte samenwerkingsverbanden te laten ontstaan, die op de ontwikkeling van grensoverschrijdende opleidingen zijn gericht. Grensoverschrijdend opleiden biedt de beste garantie voor het ontstaan van een homogene Euregionale arbeidsmarkt die geen belemmeringen in de vorm van verschillende (resp. onbekende) diploma's, noodzakelijke, maar ontbrekende competenties (bijvoorbeeld op het gebied van taal en cultuur) of mentale barrières ten aanzien van werken 'in het buitenland' meer kent.

Op initiatief en onder auspiciën van de *Lerende Euregio* zijn er daarom in het verleden vele ontmoetingen, uitwisselingen en projecten geweest waar het om dit specifieke thema ging. Hieronder worden twee Duits-Nederlandse projecten gepresenteerd die tot doel hebben modellen voor een grensoverschrijdende opleiding te ontwikkelen.

Bouwstenen voor de Euregionale economie
Het project *Bouwstenen voor de Euregionale economie* (looptijd: 10/2005 – 9/2008) haakt aan bij het – hierboven reeds beschreven – concept van een 'European Region of Power'. In Bouwstenen wordt gepoogd via de omweg van het beroepsonderwijs een bijdrage aan de versterking en ontwikkeling van de Euregionale economie te leveren. Met behulp van haalbaarheidsstudies moeten daarbij ideeën ontwikkeld en vertaald worden die het aanbod aan beroepsonderwijs in het Duits-Nederlandse grensgebied verbeteren en – vooral – onder een gemeenschappelijke noemer plaatsen. In dit verband worden binationale opleidingsmodules uitgewerkt en getest en maatregelen ontwikkeld die de transparantie met het oog op de grensoverschrijdende arbeidsmarkt moeten vergroten. Met behulp van bijeenkomsten en manifestaties en via de ontwikkeling van gezamenlijke databases moet het bewustzijn voor grensoverschrijdende kansen op de arbeidsmarkt worden versterkt.

Het bijzondere aan *Bouwstenen* – gefinancierd via het Interreg-programma en uitgevoerd door het ROC Nijmegen (als projectverantwoordelijke) in samenwerking met GEB in Düsseldorf – is het feit dat voor het eerst systematisch geprobeerd wordt resultaten en mogelijke oplossingen uit onderwijs- en arbeidsmarktprojecten zinvol te bundelen en onder het dak van de *Lerende Euregio tot* een netwerk bijeen te brengen.

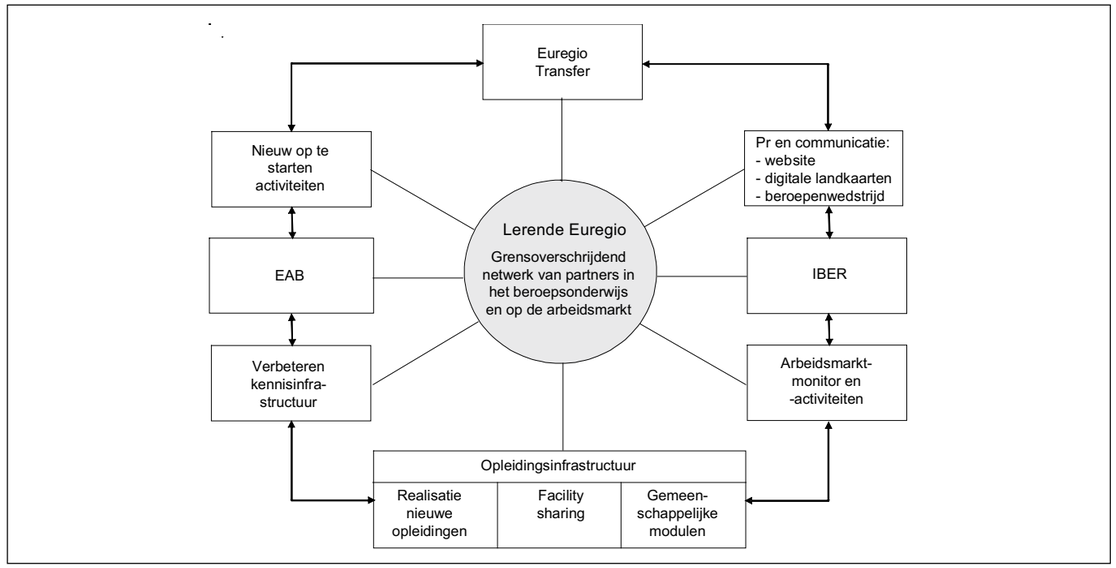

Activiteiten van het Bouwsteen-project

Activiteiten van het Bouwstenen-project

Het project heeft de volgende doelen:

- de uitbouw van het bestaande netwerk tot een omvangrijk informatiesysteem om ervaringen, kennis en gegevens over het beroepsonderwijs en de arbeidsmarkt te waarborgen en uit te wisselen,
- het verzamelen van bruikbare informatie ten aanzien van de Euregionale arbeidsmarkt en de ontwikkelingen die zich daarop voordoen,
- de ontwikkeling en actualisering van een reeks 'digitale landkaarten' – naar het voorbeeld van de 'landkaart voor het beroepsonderwijs' (zie boven) – van de beide Euregio's Rijn-Waal en rijn-maas-noord, met het doel de toegang tot scholen en bedrijven tot branchespecifieke of thematische informatie te verbeteren,
- de ontwikkeling van branchegerelateerde netwerken van scholen en bedrijven waarin een behoefte aan kennisoverdracht bestaat,
- de ontwikkeling van een reeks Euregionale projecten die zich richten op het beroepsonderwijs en de arbeidsmarkt in specifieke branches of economische sectoren,
- de ontwikkeling en uitvoering van meerdere grensoverschrijdende innovaties in bedrijven en beroepsopleidingen,
- het verzamelen, beschrijven en evalueren van voorbeelden van 'good practice' in projecten die zich in de beide Euregio's Rijn-Waal en rijn-maas-noord met vragen over beroepsonderwijs en arbeidsmarkt bezighouden,
- het opstellen en publiceren van relevante informatie uit andere Euregio's over initiatieven op het gebied van de ondersteuning van grensoverschrijdende economische activiteiten, de arbeidsmarkt en het beroepsonderwijs.

Nadere informatie:
www.lernende-euregio.com

Contact:
Renie Hesseling, ROC Nijmegen
e-mail: r.hesseling@roc-nijmegen.nl

Christoph Harnischmacher, Geschäftsstelle für EU-Projekte und berufliche Qualifizierung der Bezirksregierung Düsseldorf (GEB),
e-mail: christoph.harnischmacher@brd.nrw.de

EAB – Europäische Ausbildungsplatzbörse (Euregionale beurs voor opleidingsplaatsen)

Uitgangspunt voor dit, eveneens door Interreg gefinancierde project was de constatering dat in de regio Kleve een groot tekort heerst aan opleidingsplaatsen in bedrijven voor jonge Duitse schoolverlaters. Dat is een groot probleem omdat werken en leren de basis voor een succesvolle start van een beroepscarrière vormt. Een opleiding in Nederland kan hier een interessante mogelijkheid bieden. Om deze reden besloot men op gezamenlijk initiatief van het Theodor-Brauer-Haus in Kleve en het ROC Nijmegen een project te ontwikkelen om Duitse jongeren een opleidingsplaats in de Euregio – d.w.z. ook, en vooral aan Nederlandse kant – aan te bieden.

Het ambitieuze doel van dit project – met een looptijd van september 2004 tot augustus 2007 – bestaat eruit om op basis van een breed uitgevoerd informatieoffensief in de regio (informatiebijeenkomsten en gesprekken met werkgevers, onderwijsinstellingen, arbeidsvoorzieningen, Kamers en andere belangrijke actoren op de arbeidsmarkt aan beide kanten van de grens) 350 extra opleidingsplaatsen te verwerven en deze beschikbaar te stellen aan jongeren die een opleidingsplaats zoeken.

Voor jongeren die geïnteresseerd zijn in een opleiding in het buurland wordt door de medewerkers van het *EAB*-project informatie die nodig is om een dergelijke stap te wagen verzameld en beschikbaar gehouden: Hoe ziet een opleiding in Nederland eruit? Welke concrete opleidingsmogelijkheden zijn er in het buurland? Kies ik een duale opleiding of de schoolse variant? Aanvullend voorziet *EAB* in een aanbod voor de kwalificering van jongeren op taal- en intercultureel gebied.

De balans na tweederde van de projectduur is bevredigend. Tot op heden kregen gedurende het project 198 Duitse jongeren – dwars door alle branches en beroepen – een opleidingplaats binnen de Euregio's Rijn-Waal en rijn-maas-noord: 107 in het Duitse deel, 91 in het Nederlandse deel (situatie: 30 september 2006). Daarnaast konden 34 bedrijven aan weerszijden van de grens worden overtuigd stageplaatsen aan Duitse en Nederlandse jongeren beschikbaar te stellen.

Fragment uit het 'EAB-situatieverslag' van 30 september 2006

- *Het EAB-project richtte zich aan het begin van het opleidingsjaar 2006-2007 nogmaals met volle kracht op de bemiddeling bij het verkrijgen van opleidingsplaatsen, zodat in het derde kwartaal van 2006 een aanzienlijk aantal bemiddelingen met succes kon worden afgesloten.*
- *Het aanbod aan beroepsopleidende leerwegen in Nederland kan in de toekomst uitgebreid worden met alle beroepen van de 'groene sector' en dierverzorging. Daardoor konden voorbereidende gesprekken met Helicon Opleidingen in Nijmegen met succes worden afgesloten.*
- *Wat opvalt is dat de stroom Duitse studenten naar Nederland veel groter is dan omgekeerd. De redenen daarvoor zijn veelledig en liggen in eerste instantie in de uiteenlopende structuur van de BOL-opleidingen in vergelijking met de duale opleidingssituatie. In het kader van de BOL-opleiding vind je in Nederland langdurige stages. Daarvoor worden in Nederland doorgaans stagevergoedingen gegeven. Voor stages in Duitsland worden echter nooit vergoedingen gegeven. Zo ontstaat voor Nederlandse stagiairs dus het probleem dat zij hogere reiskosten moeten maken als ze een langdurige stage in Duitsland volgen en dat de in Nederland gebruikelijke vergoeding ontbreekt. Dat leidt ertoe dat de belangstelling van Nederlandse jongeren voor een stageplaats in Duitsland beperkt blijft.*

Het matchen van jongeren met de bij hen passende opleidingsplaatsen is een ingewikkeld, tijdrovend en dus kostbaar proces. *De Euregionale beurs voor opleidingsplaatsen* ondersteunt daarom de opleidingsbedrijven bij de keuze van passende kandidaten. Daarvoor werd een 'competentiecheck' ontwikkeld waarvan de projectmedewerkers gebruikmaken om de geschiktheid van de sollicitanten vast te stellen.

Nadere informatie:
www.eab-info.com/index1.htm

Contact:
Klaus Verburg, Theodor-Brauer-Haus Kleve
e-mail: klaus.verburg@tbh-kleve.de

Peter van der Linden, ROC Nijmegen
e-mail: p.vanderlinden@roc-nijmegen.nl

5. Perspectieven

De resultaten van de werkzaamheden tot nu toe van de *Lerende Euregio* mogen dus gezien worden. Maar hoe gaat het verder? In grote lijnen tekenen er zich vier perspectieven voor de toekomst van het initiatief af:

1. Euregionale competenties groeien uit tot een integraal bestanddeel van de beroepsopleidingen in de Euregio

De *Lerende Euregio* heeft in het verleden een belangrijke bijdrage geleverd aan het feit dat steeds meer beroepsopleidingen aan weerszijden van de grens met elkaar in contact zijn gekomen, een contact dat inmiddels bijna een structureel karakter heeft aangenomen. Dit proces zal in de toekomst verder versterkt worden, o.a. door

- samen de aanwezige opleidingsinfrastructuur (bijvoorbeeld in de vorm van machines, software, gebouwen, maar ook docenten) te benutten;
- samen opleidingsmodules te ontwikkelen die op de overdracht van (vakinhoudelijke, taalkundige en culturele) competenties zijn gericht die tot een vast bestanddeel van de reguliere opleiding uitgroeien en de grensoverschrijdende beroepsmobiliteit van de afgestudeerden versterken;
- opleidingen in het ene land systematisch met beroepsgerelateerde stages in het buurland te combineren;
- Euregionale certificaten en keurmerken voor grensoverschrijdende opleidingen te ontwikkelen en verstrekken.

Scholen en opleidingsbedrijven zullen in de toekomst intensiever grensoverschrijdend samenwerken. De Kamers zullen daarbij een belangrijke bemiddelende rol spelen. De taal van de buren wordt een integraal onderdeel van het beroepsonderwijs in de grensregio. De vakdocenten zullen in hun eigen taal in het buurland lesgeven.

2. Ontwikkeling en oprichting van een competentiecentrum voor beroepsonderwijs en arbeidsmarkt in het Duits-Nederlandse grensgebied

Vooral dankzij de steun van de *Lerende Euregio* kon zoveel informatie en door ervaring opgedane kennis over het beroepsonderwijs en de arbeidsmarkt in het Nederlands-Duitse grensgebied worden verzameld, dat het nu tijd wordt deze kennis en ervaring in de vorm van een competentiecentrum te bundelen en dat als een reeks diensten aan bedrijven, de onderwijssector en de burgers beschikbaar te stellen. Dit nog op te richten competentiecentrum zal zich niet tot de beide Euregio's Rijn-Waal en rijn-maas-noord beperken, maar een aanbod ontwikkelen dat betrekking heeft op de gehele grensregio van de Dollard in het noorden tot Aken in het zuiden. Dat zal bijdragen aan een grotere transparantie op het vlak van de eisen die de arbeidsmarkt stelt en de opleidingen tussen Duitsland en Nederland.

3. Innovaties via 'vrijhaven'-projecten

De komende jaren zullen, onder het dak van de *Lerende Euregio*, in beide landen innovaties op onderwijsgebied worden gestimuleerd door zogeheten 'vrijhaven'-projecten te ontwikkelen. Dat zijn projecten die – naar analogie van de Duitse modelprojecten in het beroepsonderwijs – tijdelijk van de reguliere voorschriften (en vooral de restricties) op onderwijsgebied worden verlost om innovaties die zich aan deze kant van de grens hebben bewezen, in een soort experimenteersituatie aan de andere kant te kunnen toetsen. Het grensgebied wordt zodoende een soort draaischijf voor ervaringen en expertise op het gebied van innovatie van opleidingen. Het bovengenoemde competentiecentrum zou daarbij de regie kunnen voeren.

4. Wetenschappelijke fundering van de Lerende Euregio

De *Lerende Euregio* is van start gegaan met een wetenschappelijk onderzoek van het concept van de 'lerende regio' en het voorstel dit concept tot de Euregionale ruimte uit te breiden. Nadat inmiddels zeven jaar aan ervaringen met de *Lerende Euregio* kon worden verzameld en een groot aantal activiteiten onder het conceptionele dak van dit initiatief heeft plaatsgevonden, is het tijd om zich opnieuw onder een wetenschappelijke noemer met de resultaten en ervaringen uit het werk met dit concept bezig te houden en zich de vraag te stellen in hoeverre zij aan de ontwikkeling van een Euregionale beroepsonderwijs- en arbeidsmarkt heeft kunnen bijdragen. Doel moet daarbij zijn om aanbevelingen voor de regionale politiek te formuleren met het oog op een gerichtere ondersteuning van de Euregionale economie.